

Tillsammans mot nättdroger

Metodstöd 2.0

Omslagsbild: Fyra händer som håller i varsin pusselbit
Fotograf: BENIS ARAPOVIC // WWW.SHOCK.CO.BA

Tryck: Länsstyrelsen Västernorrland
Författare: Ulrika Viklund

Denna rapport går att beställa i alternativt format.

Inledning

Sedan början av 2000-talet har handeln på internet utvecklats allt mer och så även uppkomsten av fler sorters narkotika och narkotikaliknande substanser. I Sverige bedrivs en narkotikapolitik som bygger på att begränsa både tillgång och efterfrågan i syfte att främja hälsa.

I och med att tillgången till digitala medier ökar allt mer, exponeras allt fler för möjligheten att köpa droger vilket leder till att nya grupper av ungdomar befinner sig i riskzonen för ett narkotikamissbruk. Nya sätt att komma över droger kräver nya arbetssätt från de brottsbekämpande myndigheternas sida. Effektiva arbetsmetoder mot spridning av droger, som beställs genom internet och distribueras via postflödet, förutsätter ett nära samarbete mellan alla aktörer inom distributionskedjan.

Metodstödet har sin bakgrund i projektet Tillsammans mot nätdroger¹ som pågick under 2014-2016 i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. Underlaget har tagits fram som en vägledning för implementering av den metod för samverkan som bedrivits inom projektet och som syftar till att öka tryggheten för personal som hanterar försändelser som kan innehålla droger. Metodstödet som bygger på kunskaper och erfarenheter som erhållits under projekttiden, beskriver hur arbetet kan läggas upp och utföras och har som syfte att stödja och uppmuntra till samverkan.

Projektets arbete har kvalitetssäkrats utifrån den europeiska kvalitetsstandard för drogförebyggande arbete; European Drug Prevention Quality Standards (EDPQS). En kortversion av manualen² finns framtagen och kan med fördel användas i kommuner som vill arbeta med metoden.

Tillsammans mot nätdroger

Tillsammans mot nätdroger är ett samverkansarbete med mål att öka kunskap och trygghet för personal hos ombud, terminaler och brevbärarkontor som hanterar försändelser. Arbetet avser även att minska tillgängligheten till droger genom att utveckla stöd för, och intensifiera samverkan mellan, aktörer på nationell, regional och lokal nivå.

---

¹I Tillsammans mot nätdroger används begreppet nätdroger för substanser som saluförs som missbruksmedel och kan beställas på internet; narkotika, hälsofarlig vara, dopningsmedel, läkemedel som är receptbelagda i Sverige samt ännu inte klassade substanser.

²[European Drug Prevention Quality Standards har tagits fram för att utveckla och säkerställa kvaliteten på narkotikaförebyggande arbete. Manualen har utvecklats av European Prevention Standards Partnership i samverkan med European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction \(EMCDDA\).](#)

Medverkande aktörer tillför resurser och kunskap utifrån sina specifika uppdrag för att tillsammans arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande.

Nätverk

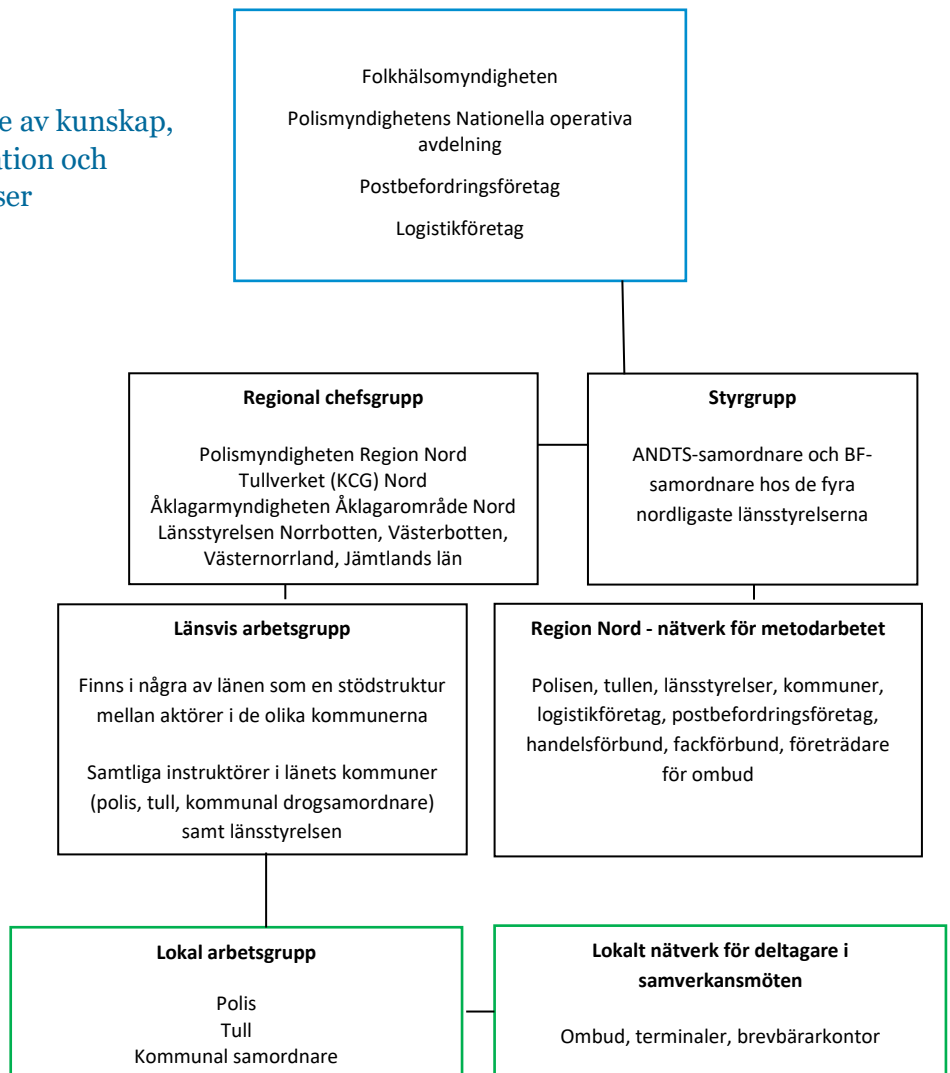
Arbetet organiseras med nätverk på nationell, regional och lokal nivå vilket främjar ett strukturerat arbete och en hållbar samverkan. Genom god kännedom om varandras uppdrag ökar förståelsen och kunskapen om hur aktörerna kan samarbeta effektivt. Kontakt med aktörer på nationell nivå ger möjlighet till att förankra lokalt arbete med företagens/myndigheternas ledning samt erhålla expertis kopplat till lagrum och rutiner.

Nationella aktörer

Kontakter för utbyte av kunskap, erfarenhet, information och förankring av insatser

Regionala nätverk För metodarbetet

Lokala nätverk För metodarbetet

Arbetsmetod

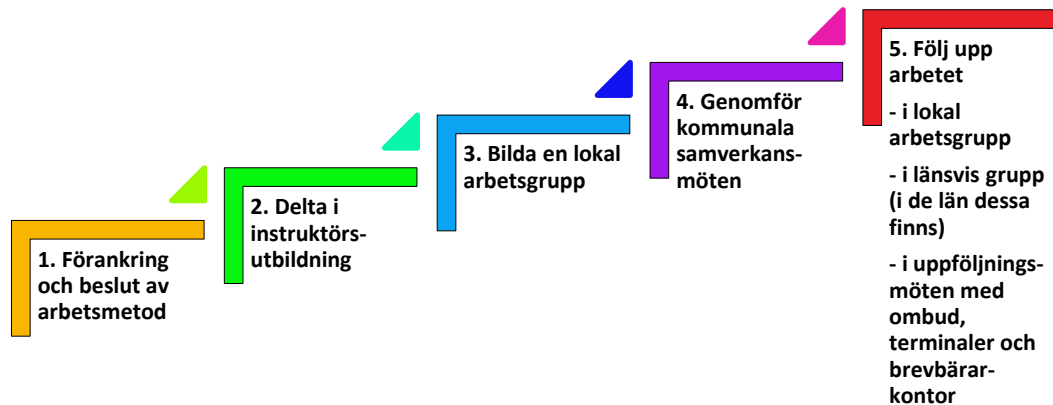
Metoden åsyftar bidra till att öka känslan av trygghet för personal som hanterar försändelser, utveckla samverkan för kunskapsutbyte, försvåra tillgängligheten till droger i postflödet samt synliggöra problemen med narkotikaförsändelser.

Trygghetsskapande insatser sker genom ett arbete som utgår från beståndsdelarna samverkan, kunskap och synlighet. Metoden bygger på komponenter från Community Based Interventions och liknar de utvärderade metoderna Ansvarsfull alkoholserving, Krogar mot knark och 100 % ren hårdträning.

- En aktiv samverkan mellan aktörer i lokalsamhället ligger till grund för arbetet. En dialog förs även mellan myndigheter, organisationer och företag på regional och nationell nivå för att utbyta erfarenheter och kompetens samt stärka varandras uppdrag.
- Kunskapsutbyte i två steg:
  1. Länsvisa utbildningar för instruktörer - tull, polis och kommunal drogsamordnare - för gemensam och likvärdig kunskapsuppbyggnad. Utbildningen består av diskussioner utifrån en powerpointpresentation som tagits fram för att användas under lokala samverkansmöten med personal som hanterar försändelser.
  2. Lokala samverkansmöten där utbildade instruktörer har i uppgift att förmedla kunskap vidare till personal hos ombud, terminaler, brevärarkontor samt logistikföretagens ombudsansvariga. Under mötena skapas en dialog kring droger, försändelser, lagstiftning och brottsutredande myndigheters uppdrag samt hur personal kan bemöta kunder i olika situationer. Syftet är att deltagarna ska erhålla en ökad trygghet i sin arbetsituation. En powerpointpresentation har tagits fram som utgör en grund för möten. Denna uppdateras kontinuerligt efter behov.
- Öka polisens och tullens synlighet för att förebygga brottslighet och minska oro hos personal som hanterar försändelser. Sker genom samverkansmöten, informationsutbyte i den lokala arbetsgruppen samt dekalering. Medieinsatser utförs för att uppmärksamma omfattningen narkotika i postflödet och påverka den allmänna opinionen. En upplevd förhöjd risk för upptäckt och en ökad medvetenhet om olika preparats hälsorisker kan även bidra till att köpare av narkotika avstår från att beställa.

Genomförande av metod

Från steg ett till och med steg fem beräknas processen ta ett till två år beroende på bland annat storlek på kommun.

Steg 1 Förankring och beslut

Att inneha ett formellt beslut och förankring om att använda metoden i kommunal verksamhet och inom myndigheterna är viktigt för att kunna skapa struktur och förutsättningar för arbetet. Tillräckliga resurser, speciellt i form av tid, för aktörerna att avsätta underlättar kunskapsöverföring och dialog.

Steg 2 Instruktörsutbildning

Representanter från polis, tull och länsstyrelser som redan innehar kunskap om arbetsmetoden genomför instruktörsutbildningar för de poliser, tulltjänstemän och kommunala samordnare som ska arbeta lokalt med metoden. En dialog förs utifrån det material som ska användas under samverkansmöten samt diskussioner kring vanliga frågeställningar som kan uppstå under möten med ombud, terminaler och brevbärarkontor. Beräknad tid cirka fyra timmar.

Steg 3 Bilda lokala arbetsgrupper

En lokal arbetsgrupp i kommunen bildas i syfte att skapa ett forum för dialog mellan berörda aktörer. Gruppen sammankallas av kommunal drogsamordnare eller liknande funktion och representeras av de poliser och tulltjänstemän som är instruktörer för lokala samverkansmöten. I ett första inledande möte kan även företrädare för ombud, brevbärarkontor och postterminaler delta för att föra en dialog kring nulägesbild om droger i kommunen samt personalens upplevelser av hantering av narkotikaförsändelser.

Planering av samverkansmöten sker i arbetsgruppen och det är viktigt att redan från början klargöra ansvarområden, prioritet och uppdrag inom de olika organisationerna/myndigheterna för att få en förståelse för varandras roller och möjligheter till deltagande. Den lokala arbetsgruppen träffas en till två gånger per år beroende på påkallat behov. Varje möte tar en till två timmar.

Roller och ansvar

Den kommunala drogsamordnaren ansvarar för att rekrytera lämpliga representanter till den lokala arbetsgruppen. Samordnaren står för inbjudan och logistik till gruppens möten och delger den lokala lägesbilden gällande droger utifrån drogvaneundersökningar eller liknande. Kommunen bjuder även in till samverkansmöten (se exempel bilaga 1) och efter genomförandet ser denne till att relevant information från arbetsgruppens möten når dem som deltagit under samverkansmötena, exempelvis via email.

Polisens och tullens utsedda representanter ansvarar för att delge arbetsgruppen information och kunskap om nulägesbilden gällande narkotikaförsändelser, sina respektive uppdrag samt gällande lagrum. Förutom att delta i lokala arbetsgruppen medverkar de som instruktörer under samverkansmöten.

I lokala arbetsgruppen kan även representanter för ombud, terminaler och brevbärarkontor delta som delger kunskap utifrån sitt arbetsområde till övriga aktörer. De ansvarar för att sprida vidare information från arbetsgruppen till sin personal.

Steg 4 Samverkansmöten

Syftet med mötena är att skapa utrymme för kunskapsutbyte och dialog mellan aktörer.

Kommunala drogsamordnare bjuder via mail in aktuella postombud, terminaler och brevbärarkontor till samverkansmöten. Hur många samverkansmöten som hålls i en kommun beror på givna förutsättningar såsom kommunens storlek, avstånd och antal ombud. En riktlinje är två möten per år för att fånga upp ny personal. En checklista finns framtagen för att underlätta samordnarens planering inför mötena (bilaga 2).

Polis och tull går igenom en powerpointpresentation som innehåller information om försändelser, en nulägesbild om droger, myndigheternas uppdrag och lagrum samt bemötande av hotfulla eller påverkade personer.

Kommunal samordnare delger aktuella lokala förhållanden utifrån drogvaneundersökningar eller liknande i kommunen. Denne har även hand om det praktiska kring mötet såsom att boka lokal samt att presentationen samt dekaler finns tillgänglig.

Efter slutfört samverkansmöte erhåller deltagarna en dekal att sätta upp i sin butik/terminal/kontor som visar att de samverkar med polis och tull. Den personal som deltagit på samverkansmötet ska försäkra sig om att andra anställda tar del av informationen som presenterats genom att deltagaren får tillgång till film och powerpointpresentationen som visats. Kravet för att erhålla dekal är att ha deltagit på samverkansmötet samt ingå i ett lokalt nätverk som via mail finns tillgänglig för uppföljning, informationsutbyte och samverkan. Kommunal samordnare ansvarar för att maillistan uppdateras med kontaktuppgifter till samtliga deltagare.

Steg 5 Uppföljning

Ungefär ett år efter samverkansmötet sker ett ytterligare möte för deltagarna för att följa upp arbetet och föra en dialog om nuvarande lägesbild. Utfallet av arbetet i kommunen diskuteras även i den lokala arbetsgruppen.

Kommunernas instruktörer (polis, tull och kommun) kan med fördel även träffa instruktörer för andra kommuner i länet som använder metoden för att utbyta erfarenhet och information. Länsstyrelsens Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spelsamordnare alternativt Brottsförebyggande samordnare är sammankallande till den länsvisa gruppen och möten sker en gång per år eller vid behov.

Dekal som delas ut i samband med samverkansmöten.

Så här gjorde vi när vi tog fram arbetsmetoden

2014 bildades en styrgrupp hos länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen. Den bestod av en projektledare och fyra samordnare för alkohol, narkotika, dopnings och tobaksarbetet. Styrgruppen ansvarar för metoden och driver den framåt tillsammans med övriga aktörer genom att upprätthålla nätverk, möjliggöra möten för samverkan, förvalta material, ta beslut om insatser och se till att de genomförs, skapa rutiner för uppföljning samt sprida kunskap till övriga aktörer.

Styrgruppen bjöd under året in aktörer som berördes av arbetet för att undersöka hur deras uppdrag och nuvarande samverkan såg ut. Utifrån det bildades en projektgrupp med representanter från polis, tull, Folkhälsomyndigheten, Åklagarmyndigheten, kommuner, branschförbund, handelsförbund, postbefordringsföretag, logistikföretag samt företrädare för utlämningsställen, postkontor och terminaler. Projektgruppen har gemensam workshop en gång per år samt erhåller nyhetsbrev från styrgruppen.

Under första projektåret utfördes intervjuer med ombudspersonal för att få en bild av deras erfarenheter och upplevelser av droger i postflödet samt informera om pågående projektarbete. Projektgruppen har gemensamt utformat arbetsmetoden utifrån uppmärksammade behov och deltagarna representerar sin myndighet/organisation i genomförandet av olika insatser.

2015 utvecklades metodens grundkomponenter, insatser utformades, roller och uppgifter fördelades mellan deltagarna. En chefsgrupp för region Nord

bildades med representanter på regional ledningsnivå från Polismyndigheten, Tullverket, Åklagarmyndigheten samt länsstyrelserna. Gruppen träffas en gång per år för att förankra insatser, mandat, prioritera frågor, stämma av nulägesbilden och diskutera framtida insatser.

Under **2016** arbetades material fram att användas till samverkansmöten, föreläsningar och kontakter med media. En film³ för effektiv spridning av metoden togs fram, instruktörer för de fyra norra länen utbildades och under hösten hölls samverkansmöten i tio kommuner.

Regionala konferenser för projektgruppen har genomförts årligen under de tre åren för att lyfta pågående insatser och diskutera framtida aktiviteter. Dessa kommer fortgå efter projekttidens slut.

Länsstyrelserna fungerar framgent som ansvariga, i samverkan med kommunala samordnare, polis och tull, för att driva arbetet vidare i de kommuner som använder sig av metoden och starta upp arbetet i andra intresserade kommuner i landet. Insatser som genomförts under projekttiden utvärderas genom att instruktörer samt deltagare under samverkansmöten har besvarat enkäter. En rapport om projektet har tagits fram av styrgruppen och under 2017 utarbetades en slutrapport av projektets följeforskare⁴.

Under 2019 togs en film fram i syfte att informera postbefordringspersonal om arbetet⁵.

Material som tagits fram inom projektet finns tillgängligt på Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida.

---

³ [Film – Tillsammans mot nättdroger](#)

⁴ Jakobsson Mats, *Tillsammans mot nättdroger – En utvärdering av en ny ANDT-förebyggande metod.* (2017)

⁵ [Film – Information om Metoden Tillsammans mot nättdroger](#)

Tips för ett framgångsrikt arbete

Tillsammans mot nätdroger kan vara en utvecklande beståndsdel i ett samlat lokalt förebyggande arbete men är ingen snabb lösning för alla de narkotikatillgänglighetsproblem som finns. Implementeringen av metoden underlättas av att det finns eller skapas förutsättningar, såsom styrstrukturer och styrdokument, samordningsfunktion med rätt kompetens och kostnadsplan inom området.

Viktigt att stöd och mandat från chefer finns från tullen, polisen och kommunen. Förankra behovet av resurser innan ni påbörjar utforma lokala arbetsgrupper.

Att ha tålamod i initieringsfasen för att reda ut vad var och en kan göra enskilt och gemensamt skapar förtroende mellan aktörer.

Anpassa insatsen efter förutsättningar i kommunen, exempelvis i en stor kommun kan man välja ut vissa ombud/områden som ska delta i samverkansmöten. I kommuner med långa avstånd mellan ombuden kan samverkansmöten bestå i att instruktörerna deltar i arbetsplatsträffar. Se över om lokala arbetsgruppen kan integreras i redan befintliga lokala brottsförebyggande nätverk för att förhindra projektkänsla, stärka långsiktigheten och minska arbetsbördan med färre mötesstrukturer. Flexibilitet är ett ledord - justera insatserna efter hur den lokala verkligheten ser ut och behåll samtidigt aktiviteter inom alla de bärande komponenterna.

Utarbeta en tidsplan för det arbete som planeras. Inkludera lokala nätverksträffar, instruktörsutbildningar, samverkansmöten och medieinsatser. Ta fram en gemensam kommunikationsplan för arbetet för att nå rätt mottagare vid rätt tidpunkt med ett budskap som når målgrupperna på bästa sätt.

Identifiera och involvera andra funktioner inom kommunal verksamhet som kan underlätta förarbetet med kartläggningen av lokala ombud (exempelvis landsbygdsmentorer som har kontakt med ombud i glesbygden). Regionala ombudsansvariga hos logistikföretagen har även information om vilka ombud som finns i området.

Att besöka ombud för att informera om arbetet och kommande samverkansmöten samt ta del av deras upplevelser kan få dem mer engagerade i att delta.

Arbetet med metoden kan skrivas in som en del av samverkansöverenskommelser mellan polis och kommun, samt utgöra en del av medborgarlöften.

Utmaningar

Lagrum – nuvarande postlag (2010:1045) har sekretessbestämmelser som försvårar samverkan mellan brottsbekämpande myndigheter och postbefordringsföretag.⁶ En utredning om utformningen av postlagens tystnadsplikt har tillsatts under 2020.

Många aktörer genererar många olika viljor. Medverkande aktörer behöver uppmärksamma sina egna behov och möjligheter för att finna utrymmen till att mobilisera sina resurser.

Ombuden har svårt att frigöra personal till möten, framförallt personal från butiker med liten personalstyrka. Samverkansmöten bör anpassas efter lokala förutsättningar i kommunen vilket kan leda till att mer resurser bör ges till att instruktörerna ska kunna medverka under arbetsplatsmöten och liknande hos ombuden/terminaler/brevbärarkontor.

En annan utmaning är att polisen ska ha tillgängliga resurser att prioritera att arbeta med modellen över tid.

Styrkor

Ett stort antal aktörer som inger förtroende och besitter stor kunskap har gemensamt tagit fram arbetsmetoden. Det samlade kunnandet täcker ett stort område vilket är en styrka och fördel då de medverkande har haft möjlighet att utgå från sina egna behov och möjligheter till deltagande.

Samarbetet underlättas när aktörerna har en gemensam kunskapsbild och förståelse för varandras uppdrag. Det är av vikt att alla utgår ifrån vad de har mest kunskap i då det ger styrka och stabilitet i samverkan och stor genomslagskraft i dialogen med deltagarna.

Arbetsmetoden är ett sätt för aktörerna att tillsammans starta en process av kunskapsinhämtande, synliggörande och samverkan för att möta de behov som finns lokalt. De lokala nätverken är användbara även inom andra områden än det narkotikaförebyggande arbetet, exempelvis illegala alkohol- och tobakstransporter.

Forskare som följer och utvärderar insatserna är till stor fördel att ha med i processen för att utveckla ett hållbart arbete.

---

⁶ Postlagen medger inte att personal som arbetar hos ombud, terminaler eller brevbärarkontor kontaktar brottsutredande myndigheter på eget initiativ när de misstänker narkotika i brevöversändelser. En skrivelse samt konsekvensutredning har lämnats till Näringsdepartementet med ett förslag på tillägg i lagen att personalen ska få ta kontakt vid konkret misstanke av narkotika eller likvärdigt preparat i översändelser. Dokumenten finns tillgängliga på Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida.

Kostnaderna för Tillsammans mot nätdroger är som högst i uppstarten av arbetet till följd av inledande utbildningsbehov. Därefter är kostnaderna för att fortsätta driva arbetet relativt blygsamma och handlar om arbetstid för samordningsfunktionen, lokal polis och tull samt omkostnader för några möten per år. I synnerhet är det ett kostnadseffektivt arbetssätt, ställt mot kostnaderna för samhället och för individer med narkotikamissbruk.

Bilagor

Bilaga 1 Exempel på inbjudan till samverkansmöten.

Bilaga 2 Exempel på checklista för kommunal samordnare.

Bilaga 1

Kommunens logotyp

20xx-xx-xx

Inbjudan till ombud,
terminaler och
brevbärarkontor

Inbjudan till samverkansmöte Tillsammans mot nätdroger

I en kartläggning som utförts i de fyra nordligaste länen uppger många ombud att det är vanligt förekommande att försändelser innehållandes droger passerar deras butiker. Flertalet uttrycker en oro över att inte känna sig trygg i att hantera dessa försändelser.

X kommun arbetar med att utveckla stöd för, och intensifiera samverkan mellan, olika aktörer såsom polisen, tullen, postbefordringsföretag, logistikföretag, ombud, terminaler och brevbärarkontor för att öka tryggheten hos personalen. I kommunen har en arbetsgrupp formats som består av polis, tull och kommunal *drogsamordnare* och vi vill bjuda in ombudspersonal/terminaler/postkontor att medverka i satsningen.

Inbjudan

Arbetsgruppen i *X kommun* bjuder in till ett samverkansmöte för ombud, brevbärarkontor och terminaler den *Datum, tid och plats*. Syftet med mötet är att informera om arbetet, myndigheternas uppdrag och lagrum, ge en lokal nulägesbild om droger samt föra en dialog om bemötande av hotfulla eller påverkade personer.

Har ni möjlighet att delta i samverkansmötet med en eller flera representanter anmäl er till *X* senast *datum*. Kontakta mig gärna vid funderingar.

*Vänliga hälsningar X, samordnare X kommun.
Tel. och mailuppgifter.*

Bilaga 2

Kommunens logotyp

CHECKLISTA	Klart
för kommunal samordnare inför samverkansmöten	
Kontakta ansvarig kontaktperson inom tullen och polisen för att bestämma tid för samverkansmöte. Tullen och polisen deltar som instruktörer.	
Boka lokal och eventuell fika.	
Gör i ordning och skicka ut inbjudan (se separat mall bilaga 1). Kom ihåg att informera och bjuda in regional ombudsansvarig för logistikföretagen (DHL, Schenker, PostNord exempelvis.	
Ta in anmälningar med namn och email för att ha information till nätverksgrupp med deltagarna på samverkansmöten.	
Gå igenom underlaget till samverkansmötet (powerpointpresentation). Gör lokala anpassningar utifrån <ul style="list-style-type: none"> - Syn/lägesbild polis lokalt/regionalt - Syn/lägesbild tull lokalt/regionalt - Drogläget i kommunen (samordnaren ansvarar) Lägg till loggorna i powerpointen; länsstyrelsen, kommunen, Polismyndigheten, Tullverket.	
Förbered material som ska delas ut under träffen. <ul style="list-style-type: none"> - Åhörarkopior - Dekaler 	
Genomför mötet. Skriv minnesanteckningar.	
Sammanställ korta minnesanteckningar. Återkoppla till lokal arbetsgrupp och eventuell länsgrupp.	

Länsstyrelsen Västernorrland

Postadress: 871 86 Härnösand
Telefon: 0611-34 90 00
www.lansstyrelsen.se/vasternorrland